

Maliye Çalışmaları Dergisi

Journal of Public Finance Studies

DOI: 10.26650/mcd2020-808714

Araştırma Makalesi / Research Article

Belediye Gelirlerinin Yapısının ve Gelir Artırımı Konusunda Yapısal Kısıtların Değerlendirilmesi

An Evaluation on the Current Structure of Municipalities' Revenues and Their Structural Constraints of Increasing Revenue

Erdal EROĞLU¹

¹Dr. Öğretim Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İİBF Maliye Bölümü, Çanakkale, Türkiye

ORCID: E.E. 0000-0002-5359-2420

Corresponding author:

Erdal EROĞLU,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İİBF
Maliye Bölümü, Çanakkale, Türkiye
E-mail: erdalerogluu@gmail.com

Submitted: 10.10.2020

Revision Requested: 30.10.2020

Last Revision Received: 07.12.2020

Accepted: 07.12.2020

Citation: Eroglu, E. (2020). Belediye gelirlerinin yapısının ve gelir artırımı konusunda yapısal kısıtların değerlendirilmesi. *Maliye Çalışmaları Dergisi- Journal of Public Finance Studies*, 2020; 64: 31-49.
<https://doi.org/10.26650/mcd2020-808714>

Öz

2010-2018 dönemi kapsamında Türkiye'de belediyelerin gelir yapısının, yapısal kısıtlarının ve gelir artırımı konularının incelendiği bu çalışmanın amacı belediyelerdeki mevcut durumun ortaya konularak alternatif gelir artırımı konusunda çözüm önerilerinin getirilmesidir. Bu kapsamda çalışmada belediyelerin gelir yapısı mali özerklik bağlamında analiz edilmekte ve belediyelerin gelirlerinin artırılması hususunda yapısal kısıtlardan hareketle değerlendirmeler ve önerilerde bulunmaktadır. Türkiye'de belediyelerin en önemli sorunu mali açıdan merkeze bağımlı olmaları ve harcamalarını finanse edecek ölçüde yeterli öz gelire sahip olmamalarıdır. Bunun sonucunda belediyeler özellikle yatırım harcamalarının finansmanı sürecinde borçlanmaya gitmektedirler. Bu durumun temel nedenlerinden biri belediyelerin vergilendirme yetkisinin olmaması ve alternatif gelir kaynakları yaratma hususunda ilgili mevzuatlar gereği kısıtlıklara sahip olmasıdır. Çalışmada belediye gelirlerinin artırılması konusu mevcut gelir kaynaklarının iyileştirilmesi, yeni gelir kaynaklarının yaratılması ve etkin kaynak kullanımı ile gelir artırımı şeklinde üç başlıkta tartışılmaktadır. Çalışma kapsamında kullanılan istatistikî bilgiler Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü ve Kamu İhale Kurumu tarafından yayımlanan verilerden derlenmiştir. Çalışmada benimsenen yöntem mevcut durum analizi ile politika sentezidir. Çalışmada, belediyelerin mevcut gelirlerinin artırımı ve yeni gelir kaynaklarının yaratılması hususlarında yapısal kısıtlara sahip oldukları dolayısıyla belediyeler için etkin harcama yönlü bir bakış açısının gelir artırımı için gerekli olduğu sonuçlarına ulaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Belediye gelirleri, mali özerklik, yapısal kısıt, gelir artırımı, harcama yönetimi

ABSTRACT

This study aims to examine the structural constraints of municipal revenues and offer some solutions to increase these revenues, focusing on the revenue structure of municipalities in Turkey for 2010–2018. In this context, the revenue structure of municipalities is analyzed within the framework of financial autonomy. The most serious problems of the municipalities in Turkey are insufficient revenue to finance their expenditures and their financial dependence on the central government. Municipalities do not have the authority to impose new taxes, and they have restrictions on creating alternative sources of revenue as required by the relevant legislation. Consequently, they go into borrowing, especially in financing their investment expenditures. This study discusses three ways of increasing municipal revenues: one is to revise current sources; the second is to generate new sources, and the third one is to use current sources efficiently. The statistical information used within the scope of the study was compiled from the data published by the Ministry of Treasury and Finance, General Directorate of Accounts, and Public Procurement Authority. The current situation analysis and policy synthesis are the methods adopted in the study. Findings reveal that municipalities have structural constraints on the issue of increasing their existing income and creating new sources of income; therefore, an expenditure-oriented perspective is required for municipalities.

Keywords: Municipality revenues, fiscal decentralization, structural constraint, revenue capacity, expenditure management

EXTENDED ABSTRACT

Municipalities, which are the closest units to the public in determining local needs and providing services, have become more visible on a global scale, thanks to changes in fields such as participation, citizen-oriented management approach, quality service, citizen satisfaction, and competitiveness. In this context, the duties and responsibilities of local governments have been expanded within the framework of public administration reforms and decentralization. This global trend was introduced to Turkey in the early 2000s following a series of reform efforts made toward strengthening local governments and legislative changes. Among the legal regulations, the most important are the Metropolitan Municipality Law No. 5216 and the Municipality Law No. 5393, which entered into force in 2004 and 2005, respectively. With the new regulations introduced, the expenditures of municipalities, which conducted more service activities, also increased at the same rate. However, the resources owned by the municipalities were insufficient to finance the increased expenditures. In Turkey, over the sample period 2010–2018, the major problems of municipalities were budget deficits and high borrowing. The financing problem faced by the municipalities was at the top of the agenda in the 2019 local elections. The concrete equivalent of the localization phenomenon in practice is financial autonomy. However, the analysis of the municipalities' revenue structure revealed that they are not financially autonomous due to their insufficient revenues. Conversely, they are highly dependent on the central government, which causes the allocation of the biggest share of municipalities' revenues from the central government tax revenues. Lack of adequate sources of income despite the increasing expenditures of municipalities causes disruptions in the provision of local services and negatively affects the service quality. Moreover, municipalities cannot establish an effective plan/budget implementation and continue to be subservient in financial management because of financial dependence on the central government. This structurally restricts municipalities in solving local problems, ensuring competition, and developing creative ideas. This study evaluates the revenue structure of municipalities in Turkey and their current structural constraints in raising revenue. This paper discusses three ways of increasing municipal revenues: (1) revise current sources, (2) generate new sources, and (3) use current sources efficiently.

In the first method, it seems unlikely to increase current revenues due to structural constraints and deficiencies specified in Law No. 2462 on Municipal Revenues. Some suggestions like the necessity of creating new sources by transferring some taxes, such as Motor Vehicle Tax and Accommodation Tax,

to the local are discussed within the framework of the second method. An expenditure-based perspective on increasing revenues is presented in the last method. The statistical information used within the scope of the study was compiled from the data published by the Ministry of Treasury and Finance, General Directorate of Accounts, and Public Procurement Authority. Moreover, the method adopted in the study is the current situation analysis and policy synthesis. The findings revealed that municipalities have structural constraints on the issue of increasing their existing income and creating new sources of income; therefore, an expenditure-oriented perspective is required for municipalities.

1. Giriş

Belediyeler yerel ihtiyaçların yerinde ve doğru bir şekilde tespit edilmesinde, optimum hizmet alanının belirlenmesinde, hizmet sunumunun anında ve gerçek ihtiyaç sahiplerine yapılmasında önemli rollere sahip olan idari birimlerdir. Belediyeler bir yandan vatandaşların gündelik yaşamı için gerekli olan temiz su, kanalizasyon, çöp toplama, sokak ve caddelerin bakımı ve temizliği, kent içi ulaşım, park-bahçe gibi ihtiyaçları karşılarken diğer yandan sosyal yardım ve hizmetlerle kentin refah seviyesini artırmaktadır. İletişim ve ulaşım olanaklarının gelişmesi, vatandaş memnuniyeti ve hizmet kalitesindeki önemin artışı belediyeleri hizmet sunumunda daha görünür hale getirmiştir (Hansen, 2015). Görünür olma hali “*yetki ve sorumluluklarla birlikte kaynakların ve öz kaynak yaratma imkânlarının da*” yerele devredilmesi fikrine dayanan yerelleşme tartışmalarını gündeme getirmiştir (Demircan, 2007, s. 103). Yerelleşme süreciyle yerel kamu hizmetlerine yönelik talebin karşılanmasında, kent yaşamını doğrudan etkileyen politikaların belirlenmesinde ve yerel düzeyde bölüşüm ilişkilerinin düzenlenmesinde belediyelerin rolü artmıştır. Ancak bu durum mali açıdan merkeze bağımlı olan ve yeterli öz gelirlere sahip olmayan belediyeler açısından finansman sorununu gündeme getirmiştir. Bu nedenle belediyeler finansman sorunlarına çözüm amacıyla kaynakların etkin ve verimli kullanılması, mevcut kaynakların iyileştirilmesi ve yeni gelir kaynaklarının oluşturulması gibi arayışlara yönelmiştir (Ulusoy ve Tekdere 2019, s. 170; Arıkboğa 2016). Bu durumun iki temel nedeni vardır. İlk neden belediyelerin hizmet yüklerinin artmasıdır. Ulaşım, altyapı, imar, sosyal vb. konularda ortaya çıkan hizmet ihtiyaçlarındaki artışlar belediyelerin daha fazla harcama yapmasına yol açmıştır. Bunu belediyelerin kamu alımlarındaki payı son on yılda %20 düzeyinden yaklaşık olarak %30 ulaşmasında görmek mümkündür (Kamu Alımları İzleme Raporu, 2019, s. 2). İkinci neden ise artan borçlanma ve borçlanmanın yarattığı finansal baskılamadır (Önal, 2008; Eroğlu ve Gülçin 2018). Türkiye’de belediyelerin gelir paylarının mali özerklik anlayışı çerçevesinde ele alındığı bu çalışmada mevcut gelir kaynaklarının iyileştirilmesi ve yeni gelir kaynaklarının yaratılması yoluyla belediyelerin gelir artırma yolları tartışılmaktadır. Ayrıca çalışmada etkin harcamaya ulaşma yönlü bir perspektifle dolaylı olarak belediyelerin gelirlerinin artırılmasına yönelik öneriler getirilmektedir. Bu kapsamda çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm belediye gelirlerinin analizini içermektedir. İkinci bölüm gelir yönüyle belediye gelirlerinin artırılmasına yönelik değerlendirmeler ve yapısal kısıtlar ele alınmaktadır. Sonuç bölümünde ise bütüncül bir yaklaşım ortaya konularak gelirlerin artırılmasına yönelik harcama yönlü bir değerlendirme yapılmaktadır.

2. Mali Özerklik Bağlamında Belediye Gelirlerinin Yapısının Analizi

Yerelleşme, kentleşme, nüfus artışı, vatandaş odaklı yaklaşımın benimsenmesi, kaliteli hizmet beklentisi, hizmetlere erişim kolaylığı gibi etmenler belediyelerin önemini artırmış yeni kamu mali yönetim anlayışının temelini oluşturan etkinlik, verimlilik, hesap verilebilirlik, iyi yönetim gibi kavramlar da belediyelerde esas gündem haline gelmiştir. Bunun yanında yerel yönetimler içinde önemli yerleri olan belediyelerin hem vatandaşların tercihlerini en iyi şekilde belirleyebileceği hem de kaynakların daha etkili ve verimli kullanımını sağlayarak kaynak tahsisinde daha başarılı olacağı iddiaları da literatürde yer almıştır (Oates, 1999, s.1121). Ancak belediyelerin üstlendikleri hizmetleri etkin bir şekilde yerine getirmeleri finansal yapının oldukça güçlü olmasına bağlıdır (Çetinkaya, Eroğlu ve Bolaç, 2018). Finansal yapının güçlendirilmesi bu idarelerin mali anlamda daha özerk olmalarını gerektirmektedir. Belediyelerin hizmet sunumunda daha fazla rol almaya başlaması ile mali özerklik, doğal olarak da idarelerarası gelir bölüşümü önem kazanmıştır. Nitekim mali özerklik kavramının temel dayanak noktasını, merkezi yönetim ve mahalli idareler arasında idare-

lerin sorumlulukları da göz önünde bulundurularak kaynakların etkin bir biçimde nasıl dağıtılacağı sorusu oluşturmaktadır (Bos, 2013, s. 16). Hizmette yerellik (subsidiarite) ilkesi çerçevesinde buldukları yerlerde yaşayan vatandaşların gereksinim duydukları yerel kamu hizmetlerini merkezi yönetime göre yerinde ve doğru tespit edebilmesi belediyeleri yerel hizmet sunumunda daha etkin kılmıştır (Korlu ve Çetinkaya 2015, s. 97; Ulusoy ve Akdemir 2009, s. 264). Belediyelerin halka en yakın birim olmasıyla sahip olduğu bu avantaj yerel hizmetlerin planlanmasını, bütçeleştirilmesini ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesini daha rasyonel hale getirmektedir. Dolayısıyla belediyelerin merkezi yönetimin müdahalesi olmaksızın, doğrudan yerelin ihtiyaçlarına göre harcama önceliklerini belirleyebilmesi ve öz gelirlerini yükseltebilmesi için belli bir oranda vergilendirme yetkisine sahip olması ve yerel vergi oranlarını ve matrahlarını bağımsız bir şekilde belirleyebilmesi hem yerel demokrasinin hem de mali özerkliğin güçlendirilmesi açısından önemlidir (Pratchett, 2004, s. 360). Bu açıdan mali özerklik genel bir ifade ile yetkilerin, görevlerin ve mali kaynakların merkezi idare düzeyinden mahalli idare düzeyine transferini ifade etmektedir (Akai ve Sakata 2002, s. 95). Bu yetkiler sadece yerel vergilendirmeye sınırlandırılmamalı aynı zamanda stratejik planlama, yatırım programları ve bütçeleme alanlarında da merkezi yönetimin mali ya da siyasi baskısı olmaksızın yetkilerin kullanılabilmesini içermelidir (Ulusoy ve Akdemir 2009, s. 264). Bu anlamda mali özerkliğin birçok farklı ölçümü ve yöntemi bulunmaktadır (Akai ve Sakata 2002; Bröthaler ve Getzner 2011; Finzgar ve Oplotnik 2013). Örneğin Bröthaler ve Getzner (2011), en yüksek mali özerklik düzeyini temsil eden göstergenin belediyenin öz kaynakları olduğunu vurgulamıştır. Çünkü öz kaynakların varlığı, belediyeye verginin, vergi tabanının, indirim ve oranlarının belirlenmesinde siyasi ve yasal anlamda özerklik sağlamaktadır (Bröthaler ve Getzner 2011, s. 137). Danuletiu'a göre (2010, s. 71) mali özerkliğin *olmazsa olmaz* şartları vardır. Bu şartlar yerel yönetimlerin kanunla öngörülen ayrıcalığa ulaşmak için kendi gelir kaynaklarının olması, kendi gelir ve giderlerini belirlemelerine ve planlanan bütçeleri gerçekleştirmelerine izin verilmesidir. Mali özerklik, yerel otoritenin finansal yönetim uygulamalarını yönlendiren ilke ve hedefleri tanımlayan bazı özel finansal politikaların uygulanmasına yol açmaktadır. Bu politikalar mali kararları etkilemekte, hedeflere ulaşmak için bazı stratejilerin geliştirilmesine öncülük etmektedir. Ayrıca yerel yönetimlerin mali yönetim sisteminin performansını değerlendirmek ve izlemek için standartlar sağlamaktadır (Danuletiu, 2010, s. 71). Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın 3. maddesinde özerk yerel yönetim kavramı "*yerel yönetimlerin yasalarla belirlenen sınırlar çerçevesinde, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı ve imkânı*" olarak açıklanmaktadır (Keleş, 2016, s. 542). Dolayısıyla özerkliğin tesisi için yerel yönetimlere görev ve sorumluluklarıyla doğru orantılı bir şekilde yeterli mali kaynakların sağlanması gerekmektedir. Ayrıca bu "*kaynakların dayandığı mali sistemler, görevin yürütülmesi için gereken harcamalardaki gerçek artışların olabildiğince izlenebilmesine olanak tanımaya yetecek ölçüde çeşitlilik arz etmeli ve esneklik taşımalıdır*" (Keleş, 2016, s. 545).

Çalışmanın konusunu oluşturan Türkiye'deki belediyelerin mali özerklik durumu belediyelerin tabi oldukları yasaların içeriği üzerinden değerlendirilebilir. Mali özerklik açısından özellikle belediye gelirlerinin yapısını ele alan yasal düzenlemeler öne çıkmaktadır. Türkiye belediyecilik tarihinde belediye gelirlerine ilişkin ilk düzenleme 1914 yılında *Rüsumu Belediye Kanunu* ile yapılmıştır (Acar ve Aydın 2013, s. 1). Bu yasanın özelliği 1980'lere kadar belediye gelir sisteminin esasını oluşturmasıdır. Ayrıca bu yasa henüz yeni kurulmuş ve merkezîyetçilik geleneğinin güçlü olduğu bir ülkede kentsel ekonomik faaliyetlerin vergilendirilmesini belediyelere devretmekle değişik yönetim kademelerinin oluşturulması açısından önemlidir (Ersoy, 1989, s. 50). Bu yasa 1924 yılında 423 sayılı Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu'yla yeniden düzenlenmiştir. 423 sayılı Kanun'la "yerel vergileme" anlayışı Türk kamu maliye-

si öğretisine girmiştir (Ersoy, 1989, s. 50). Belediye gelir yapısını ele alan bir düzenleme de 1930 tarihli 1580 sayılı Belediye Yasasıdır. Belediyenin gelir ve giderlerini düzenleyen temel düzenleme ise 1948 yılındaki 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'dur. Konjonktürel olarak bu dönemin özelliği tek parti döneminin hâkim olması ve devletçi politikaların egemen olmasıdır. Böylesi bir ortamda belediyelerin işlevi merkezi yönetim politikalarına dâhil olmaktadır. Türkiye'de belediyeler çok partili dönemle (1950'li yıllar) daha görünür hale gelmiştir. Nitekim bu yıllarla birlikte kentsel alanlarda hızlı nüfus artışı gözlemlenmeye başlanmış ve bazı hizmetlerin yerel yönetimlerce karşılanması ihtiyacı yerleşme talebini güçlendiren bir etmen olmuştur. Ancak bu dönemlerde de yerelin artan harcamalarına rağmen kaynak bakımından yetersiz olduğu görülmektedir (Kalkınma Planı, 1963 s. 419). 1981 yılında ise 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu ile 5237 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. 2464 sayılı Kanun günümüzde de uygulanmaya devam etmektedir. Belediye gelirleri açısından önemli olan bir diğer düzenleme 1971 yılında yürürlüğe giren 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'dur.

Anayasa'nın 127. maddesinde "*mahalli idarelere görevleriyle orantılı gelir sağlar*" hükmü yer almaktadır. Belediyenin en önemli öz gelir kaynaklarını 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu çerçevesinde tahsil edilen gelirler oluşturmaktadır. Belediyenin gelirleri ise 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 59. maddesinde sıralanmaktadır. Bu kanun maddesine göre belediyenin öz gelirleri "*a) Kanunlarla gösterilen belediye vergi, resim, harç ve katılma payları b) Genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan pay c) Genel ve özel bütçeli idarelerden yapılacak ödemeler d) Taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler e) Belediye meclisi tarafından belirlenecek tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler f) Faiz ve ceza gelirleri g) Bağışlar h) Her türlü girişim, iştirak ve faaliyetler karşılığı sağlanacak gelirler i) Diğer gelirlerden*" oluşmaktadır. Belediyelerin ekonomik sınıflandırma düzeyinde gelirleri (1) vergi gelirleri, (2) teşebbüs ve mülkiyet gelirleri, (3) alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirler, (4) faizler, paylar ve cezalar, (5) sermaye gelirleri ve (6) alacaklardan tahsilat şeklindedir. (Tablo 1). 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nda belediyeler için altı tür vergi (İlan ve Reklam Vergisi, Eğlence Vergisi, Akaryakıt Tüketim Vergisi, Haberleşme Vergisi, Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi ve Çevre Temizlik Vergisi) ve on üç tür harç (İşgal Harcı, Bina İnşaat Harcı, İşyeri açma İzni harcı vb.) öngörülmüştür. Vergi ve harçlardan maktu olarak düzenlenenler için alt ve üst limitler konulmuş, bu limitler arasında miktar tespit etme yetkisi; vergiler ve harçlarda Cumhurbaşkanlığı'na verilmiştir. Belediyenin öz gelirleri ise vergi gelirleri, teşebbüs ve mülkiyet gelirleri ve alacakların tahsilat toplamlarıdır.

Türkiye'deki belediyelerin gelirleri mali özerklik bağlamında ele alındığında vergi özerklik oranı; vergi gelirlerinin/toplam gelirlere oranı, mali özerklik oranı; öz gelirlerin/toplam gelire oranı, mali bağımlılık oranı ise faizler, paylar ve cezalar içerisinde yer alan genel bütçe vergi gelirlerinden aktarılan payın/toplam gelirlere oranı şeklinde hesaplanmaktadır (Korlu ve Çetinkaya 2015). Türkiye'de belediyelerin mali özerklik göstergelerine bakıldığında belediye gelirleri içerisindeki en önemli payın yaklaşık olarak %65'lik bir payla genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan payların olduğu görülmektedir (Tablo 2). 6360 sayılı Kanununa göre büyükşehir belediyelerine ayrılan pay %6 iken ve bu payın %60'ı doğrudan %40'ı ise havuzda toplanarak %30'u yüzölçümüne, %70'i nüfusa göre dağıtılmaktadır. Büyükşehir ilçe belediyeleri için ayrılan pay %4,5 iken bu payın %90'nı nüfusa göre, %10'u ise yüz ölçümüne göre dağıtılmaktadır. Büyükşehir dışındaki belediyeler için ayrılan pay ise %1,5 olup bu payın %80'i nüfusa göre, %20'si ise gelişmişlik endeksine göre eşit sayıda dağıtılmaktadır. Payların dağıtımında nüfus kriteri önemli bir göstergedir. Belediyelerin öz gelir kaynaklarından önemli bir kısmını oluşturan yerel vergiler ise oldukça düşük seviyelerdedir. 2018 yılı belediye bütçe vergi gelirlerine göre en yüksek pay

(%44,7) bina vergisidir. Bu vergiyi sırasıyla Arsa Vergisi (%14) ve Elektrik Havagazı ve Tüketim Vergisi (%10,9) takip etmektedir. En düşük pay ise Haberleşme ve Yangın Sigorta Vergisidir. Çevre ve Temizlik Vergisinin oranı ise yalnızca %3,3'tür (Şekil 1).

Belediye gelirlerinin payları özerklik göstergeleri açısından değerlendirildiğinde dikkat çeken sonuçlardan biri yıllar itibariyle vergi özerkliğinin ve mali özerkliğin azalması mali bağımlılığın artmasıdır. Vergi özerklik oranı 2010-2018 yılları arasında %16,4'ten %13'e, öz gelirlerin toplam gelire oranı olarak ifade olunan mali özerklik ise %41,5'tan %33'e gerilemiştir.

Tablo 1: Ekonomik Sınıflandırma Düzeyinde Belediye Gelirleri

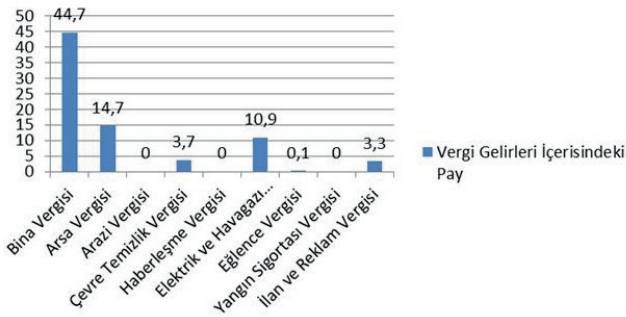
Vergi Gelirleri (1)	<i>Mülkiyet Üzerinden Alınan Diğer Vergiler</i> Bina Vergisi Arsa Vergisi Arazi Vergisi Çevre Temizlik Vergisi Dâhilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri Haberleşme Vergisi Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi Eğlence Vergisi Yangın Sigortası Vergisi İlan ve Reklam Vergisi <i>Harçlar</i> Bina İnşaat Harcı Hayvan Kes. Muayene ve Den. Harcı İşgal Harcı İşyeri Açma İzni Harcı Kaynak Suları Harcı Ölçü ve Tartı Aletleri Muayene Harcı Tatil Günlerinde Çalışma Ruhsatı Harcı Tellallık Harcı Toptancı Hali Resmi Yapı Kullanma İzni Harcı Diğer Harçlar	Belediyenin öz gelirleri arasında yer almaktadır.
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri (2)	· Mal ve Hizmet Satış Gelirleri · KİT ve Kamu Bankaları Gelirleri · Kurumlar Hasılatı · Kurumlar Karları · Kira Gelirleri	Belediyenin öz gelirleri arasında yer almaktadır.
Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler (3)	· Yurt dışından alınan bağış ve yardımları · Merkezi Yönetim Bütçesinden dâhil idarelerden alınan bağış ve yard. · Diğer idarelerden alınan bağış ve yard. · Kurum e kişilerden alınan bağış ve yard. · Proje yard.	Belediye öz gelir kapsamında ele alınmamıştır (Sürekli bir gelir değil)
Faizler, Paylar ve Cezalar (4)	· Faiz gelirleri · Kişi ve Kurumlardan Alınan Paylar (Merkezi İdare Vergi Gelirleri) · Para Cezaları · Diğer	Belediye öz gelir kapsamında ele alınmamıştır (Çoğunluğu genel bütçe vergi toplamlarından alınan paydan oluşmaktadır).
Sermaye Gelirleri (5)	· Taşınmaz satış gelirleri · Taşınır satış gelirleri · Menkul kıymet ve varlık satış gelirleri · Diğer	Belediyenin öz gelirleri arasında yer almaktadır.
Alacaklardan Tahsilat (6)		Belediyenin öz gelirleri arasında yer almaktadır.

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, Genel Bütçe İstatistikleri. Erişim adresi: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/mahalli-idareler-butce-istatistikleri>

Tablo 2: Belediye Gelirlerinin Payları (2010-2018)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
(1) Vergi Gelirleri (a+b+c)	17,1	16,8	16	15,1	14,8	15	15,1	14,4	13
a. Mülkiyet Üzerinden Al. Vergiler									
Bina Vergisi	5,4	5,9	5,5	5,1	5,6	5,8	6	5,1	5,8
*Bina Vergisi /Vergi Gelirleri	31,7	59,6	55,5	51	56,9	58,6	60,3	51,9	44,7
Arsa Vergisi	2,2	2,4	2,1	0,1	0,6	2,1	2,1	1,7	1,9
Arazi Vergisi	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Çevre ve Temizlik Vergisi	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
*Çevre ve Temizlik Vergisi/Vergi Gelirleri	5,2	5,6	5,2	4,6	3,8	3,6	3,8	3,5	3,7
b. Dâhilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri									
Haberleşme Vergisi									
Elektrik ve Havagazi Tüketim Vergisi	3,2	2,8	3	2,9	2,6	2,6	2,3	2	2,1
Eğlence Vergisi									
Yangın Sigortası Vergisi									
İlan ve Reklam Vergisi									
c. Harçlar									
Bina İnşaat Harcı									
Hayvan Kes. Muay. ve Den. Harcı									
İşgal Harcı									
İşyeri Açma İzni Harcı									
Kaynak Suları Harcı	5,1	4,5	4,2	4,3	3,6	3,4	3,8	4	2,5
Ölçü ve Tartı Aletleri Muayene Harcı									
Tatil Gün. Çalışma Ruhsatı Harcı									
Tellallık Harcı									
Toptancı Hali Resmi									
Yapı Kullanma İzni Harcı									
Diğer Harçlar									
(2) Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri									
Mal Satış Gelirleri	14	13,1	14,4	14,8	10,7	10,3	10,4	12,6	10,4
Hizmet Gelirleri									
(3) Alınan Bağış ve Yard.	1,2	0,1	1,4	1,5	1,7	2	2	2	1,7
(4) Faiz, Paylar ve Cezalar	59,6	59,8	60,7	59,1	61,8	65,5	64,4	63,9	64,9
(5) Sermaye Gelirleri (5)	7,3	8,2	6,6	9,1	5,5	6,8	7,2	8,1	9,3
(6) Alacaklardan Tahsilat	0,4	0,3	0,7	0,1	5,2	0,2	0,8	0,3	0,3

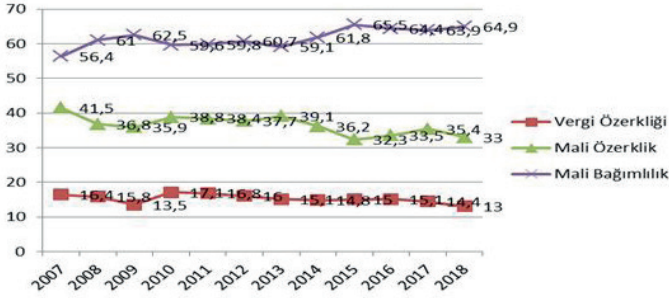
Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, Genel Bütçe İstatistikleri. Erişim adresi: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/mahalli-idareler-butce-istatistikleri>; *Vergi gelirlerine oranı hesaplanmıştır.

Şekil 1: Belediye Vergi Gelirlerinin Dağılımı, 2018**Vergi Gelirleri İçerisindeki Pay**

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, Belediyeler Bütçe İstatistikleri. Erişim adresi: [at.hmb.gov.tr/mahalli-idareler-butce-istatistikleri](https://muhasebat.hmb.gov.tr/mahalli-idareler-butce-istatistikleri).

Grafik 1: Özerklik Göstergeleri (2007-2018)

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, Genel Bütçe İstatistikleri. Erişim adresi: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/mahalli-idareler-butce-istatistikleri>.

Buna karşılık mali açıdan merkeze olan bağımlılığı formüle eden mali bağımlılık oranı ise yine aynı yıllar için %56,4'ten %64'9'a çıkmıştır (Grafik 1). Esasında yerleşme tartışmalarının, katılımcı yerel yönetim anlayışının çokça tartışıldığı söz konusu dönemlerde yerelin öz gelir yaratma kapasitesinin daralması ve merkeze mali açıdan bağımlılığın artması çelişkili bir sonuç ortaya koymuştur. Merkezi yönetime mali bağımlılığının artmasının en önemli sonucu ise plan-bütçe ilişkisinin etkin bir şekilde kurulamaması sonucu kaynak harcama dengesinden uzaklaşılması ve belediyelerin mali yönetimlerinde özerk olamamalarıdır. Bu durum yerel sorunların çözümünde, rekabetin sağlanmasında ve yaratıcı fikirlerin geliştirilmesinde belediyeleri kısıtlamaktadır. Türkiye'de yerel yönetim mevzuatı yerelliğe vurgu yapmasına rağmen uygulamada yerellik ilkesine uyulmadığı görülmektedir. Geniş anlamıyla yerel mali özerklik yerel yönetimlere vergilendirme yetkisinin yanı sıra çok daha geniş yetkilerin verilmesidir. Ancak hem 6360 sayılı Kanunda belediyenin gelirlerine yönelik düzenlemeler hem de Anayasa'nın 73. maddesinde "vergi, resim, harç vb. yükümlülüklerin "kanunla konulacağı, değiştirileceği ve ancak kanunla kaldırılabilceği" hükmü vergi ve yetki bakımından yereli önemli ölçüde sınırlandırmaktadır (Egeli ve Diril 2012, s. 37).

3. Belediyelerde Öz Gelir Artırım Yöntemleri ve Yapısal Kısıtlar

Belediyelerin mevcut gelir yapısı ve mali özerklik durumu dikkate alındığında belediyelerin gelirlerinin artırılmasında izlenecek üç yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemlerden biri mevcut yasal düzenlemeler içinde kalarak, ikincisi yeni yasal düzenlemelerle ve üçüncüsü ise etkin kaynak kullanımını ile öz gelirlerinin artırılmasıdır. İlk iki yöntem gelir odaklı olmakla birlikte doğrudan gelir artırımı yöntemidir. Üçüncü yöntem ise harcama odaklı olup dolaylı gelir artırımı yöntemidir. Belediye gelir paylarına bakıldığında (Tablo 2) 2018 yılı için belediye gelirlerinin yaklaşık olarak % 35'i öz gelirlerden (1+2+3+5+6) oluşmaktadır. Ve bu payın 10 yıllık seyrine bakıldığında aşağı yönde bir ivmenin olduğu görülmektedir. 2007'de bu pay %41,5 düzeyindeydi. Belediyenin öz gelirleri içerisinde yalnızca %13'lük bir kısım 2464 sayılı Belediye Kanunu'nda belirtilen vergi gelirlerinden oluşmaktadır. Aynı şekilde yıllar itibarıyla vergi gelirlerindeki pay da düşmüştür. Vergi gelirlerinin dağılımına bakıldığında ise emlak vergisi dikkat çekmektedir. Tüm belediye gelirleri içerisinde yaklaşık %8'lik bir paya sahip olan emlak vergisinin vergi gelirleri içerisindeki payı yaklaşık %47'dir. Vergi gelirleri içerisinde yer alan harçların payı ise %19'dur. Harçlar içerisinde yapı kullanma izin harcı, bina inşaat harcı ve işgal harcı ilk sıralarda yer almaktadır. Diğer kalemler ince-

lendiğinde teşebbüs ve mülkiyet gelirleri (10,4) ile sermaye gelirleri (9,3) paylarının durağan seyrettiği, alınan bağış ve yardımlar (1,7) ile alacaklardan tahsilat (0,3) paylarının belediye gelirleri içerisinde herhangi bir öneme sahip olmadıkları görülmektedir. Belediyelerin gelir yapısının analiziyle ele edilen ilk bulgu “*belediyelerin kendi sundukları hizmetler karşılığı sağladıkları gelirin, vergi adı ile toplanan gelirden daha fazla olduğudur*” (Çetinkaya, 2010). Bu durum belediyelerin 2018 yılı mali yapısında da görülmektedir. Belediyelerin 2018 yılı vergi gelirleri 14.484.934 bin TL iken, kendi sundukları hizmetler karşılığı topladığı gelirler (teşebbüs ve mülkiyet gelirleri+ sermaye gelirleri) ise 21.995.873 bin TL'dir (Muhasebat-Belediyeler Bütçe Gelirleri, 2018).

3.1. Mevcut Yasal Düzenlemelerle Öz Gelir Artırımı ve Yapısal Kısıtlar

Mevcut yasal düzenlemelerden hareketle belediye vergi ve harçlardan elde edilen gelirlerin artırılması belediye mevzuatlarından hareketle mümkün görülmemektedir. Hızlı nüfus artışı ve kentleşme ile belediyeler yerelde daha fazla hizmet sunmaya başlamışlardır. Dolayısıyla harcamalarında da ciddi artışlar meydana gelmiştir. Yerel yönetim reformları çerçevesinde belediyelerin görev ve sorumlulukları hem Belediye Kanunu'nda hem de Büyükşehir Belediye Kanunu'nda yapılan güncellemelerle önemli ölçüde arttırılmış ancak 1981 yılında yürürlüğe giren 2462 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nda herhangi bir güncelleme yapılmamıştır (Arıkboğa, 2016, s. 292). Belediye Gelirleri Kanunu'nda birçok vergi ve harç için maktu tarife belirlenmiştir. Örneğin İlan ve Reklam Vergisi, Eğlence Vergisi, Çevre ve Temizlik Vergisinin maktu diğer vergilerin ise nispi olarak belirlendiği harçlar içerisinde ise sadece Tellallık Harcının nispi olarak diğerlerinin ise maktu olarak belirlenmiş olduğu görülmektedir. Ancak maktu vergi ve harç tarifelerinde sık sık güncelleme yapılmamaktadır. Güncellemeye dair yapılan en son değişiklik 18/2/2014 tarihli ve 28917 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 10/2/2014 tarihli ve 2014/5896 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'dır. Makro-ekonomik gelişmelerle paralel bir şekilde vergi ve harç tarifelerinde güncellemelerin yapılamamasının en önemli sonucu bu gelir kaynaklarının değersizleşmesidir (Gerçek, 2010, s. 15). Benzer bir şekilde değersizleştirilen bir diğer vergi geliri ise Emlak Vergisi'dir. Emlak vergisinin “*değerlerinin düşük tespit edilmesi ve oranlarının düşük olması*” bu gelir kaynağından belediyelerin yeterli düzeyde yararlanamadığı sonucuna yol açmaktadır (Hacıköylü ve Hepar 2010).

Vergi ve harç tarifelerini tespitinde ise 2462 sayılı Kanun'da (madde 96-A) Cumhurbaşkanının “*Kanunda en az ve en çok miktarları gösterilen vergi ve harçların tarifelerini belediye grupları itibarıyla tayin ve tespit eder*” ifadesiyle belediyeler için bir yasal kısıt ortaya çıkmaktadır. Belediyelerin vergi ve harç tarifelerini kanunda sınırlar çerçevesinde dahi olsa belirleme yetkisinin olmaması kısıtlı bir mali özerkliğe sahip olduklarını göstermektedir. 2011 yılında Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararından önce 2462 sayılı Kanunu'nun 96. maddesinin B bendi “*... vergi ve harçların maktu tarifeleri; bu Kanunda belirtilen en alt ve en üst sınırları aşmamak şartıyla mahallin çeşitli semtleri arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıklar göz önünde tutularak belediye meclislerince tespit olunur*” şeklindeydi. Ancak Anayasa Mahkemesi, B bendinin Anayasanın 73. maddesinde yer alan “*Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflık, istisna ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapma yetkisi Bakanlar Kurulu'na verilebilir*” hükmüne aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin verdiği bu karar esasında Avrupa Yerel Yönetim Özerklik Şartı'nın 3. maddesiyle çelişmektedir.

Belediye öz gelirleri içerisinde önemli bir gelir kaynağı ise teşebbüs ve mülkiyet gelirleridir. Teşebbüs ve mülkiyet gelirlerinde mal ve hizmet satış gelirleri ön plandadır. Özellikle son yıllarda

“özel hukuk hükümlerine göre kurulan Belediye İktisadi Teşebbüsleri'nin (BİT) hizmet üretim ve sunumunda getirdiği esneklik sayesinde tercih edilen bir uygulama” olduğu görölmektedir (Toprak, 2006, s. 270). Birçok belediye mal ve hizmet sunumunda BİT modelini kullanmaya başlamıştı. Türkiye'de BİT'lerin sayısına bakıldığında 2011 yılında 96 olan BİT sayısının 2016 yılı itibarıyla 155'e çıktığı görölmektedir (Eroğlu ve Gülçin 2019). Belediyelerin teşebbüs gelirlerini artırılması bir yönüyle BİT'lerin mali yönetim performansı ile ilişkilidir. Başka bir ifade ile BİT'lerin zarar etmemesi gerekmektedir. Ancak BİT'ler tarafından gerçekleştirilen ihalelerde rekabet ve etkinliğe aykırı davranılması ve BİT yönetimlerinin hem personel istihdamında hem de kamu alımlarında “*kayırmacılığa*” açık olması BİT'lerin kaynaklarını etkin kullanmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. (İlhan, 2013; Meşe, 2011). Dolayısıyla bu alanda dolaylı olarak gelirin artırılmasına yönelik getirilecek çözüm önerileri; belediye ve bünyesinde bulunan BİT'lerde kaynaklarını etkin ve verimli kullanılması, siyasi rantın önüne geçilmesi ve özellikle kamu alımlarında kayırmacılığın önlenmesi ve mali denetiminin etkin hale getirilmesi şeklindedir.

Belediye öz gelirleri içerisinde önemli olan bir diğer pay ise sermaye gelirleridir. Sermaye gelirleri içerisinde ise taşınmaz satış gelirlerinin payı neredeyse %100'dür. Sermaye gelirleri satış üzerinden elde edilen bir gelir kaynağı olduğu için sürekli ve üretken bir gelir kaynağı değildir. Dolayısıyla bu gelirin belediyenin mali özerkliği ile doğrudan bir ilişkisinin olmadığı söylenebilir.

Nitekim belediyelerin en önemli gelir kaynağı merkezi bütçeden aktarılan vergi paylarıdır. Belediyelerin öz gelirlerinin düşük olması harcamalardaki artışa karşılık belediyelerde bütçe açığı ve borçlanma sorununu meydana getirmiştir. Belediye tarafından gerçekleştirilen harcamalarda en büyük pay (%41,2) mal ve hizmet ve alım giderleridir. Sermaye giderlerinin payı %36,1 personel giderlerinin payı ise %11,1'dir (Tablo 3). Belediyeler mevcut gelirlerinin büyük bir kısmını cari harcamalara ayırdığından dolayı kentin kalkınmasına yönelik yatırım harcamalarına yeterli kaynak aktaramamakta ve bu nedenle borçlanmaya gitmektedirler (Doğan ve Baş 2013, s. 295). Belediyelerde borçlanma iç ve dış borçlanma olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir. Belediyeler borçlanmayı, yurt içi özel ve resmi kuruluşlardan gerçekleştirilebildiği gibi uluslararası finansal kuruluşlardan da temin edebilmektedir (Doğan ve Baş 2013, s. 297). Belediyelerde dış borçlanma “4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun” çerçevesinde sadece belediyenin yatırım programlarında yer alan projelerin finansmanı amacıyla ve Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın izniyle yapılabilir. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 68/d maddesinde ise borçlanma ile ilgili şu ifadeler yer almaktadır:

“Belediye ve bağlı kuruluşları ile bunların sermayesinin yüzde ellisinden fazlasına sahip oldukları şirketlerin, faiz dâhil iç ve dış borç stok tutarı, en son kesinleşmiş bütçe gelirleri toplamının 213 sayılı Vergi Usul Kanununa göre belirlenecek yeniden değerlendirme oranıyla artırılan miktarını aşamaz. Bu miktar büyükşehir belediyeleri için bir buçuk kat olarak uygulanır”.

Tablo 3: Belediye Harcamalarındaki Paylar, 2018

Personel Giderleri	11,1%
SGK Devlet Primi Giderleri	1,7%
Mal ve Hizmet Alım Giderleri	41,2%
Faiz Giderleri	3,4%
Cari Transferler	3,9%
Sermaye Giderleri	36,1%
Sermaye Transferleri	0,00%
Borç Verme	0,1%

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, Belediyeler Bütçe İstatistikleri. Erişim adresi: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/mahallidareler-butce-istatistikleri>

İç borçlanma ise bankalardan, İLBANK A.Ş.'den ve yurt içi tahvil ihracatından oluşmaktadır. Belediyelerin ticari bankalardan borçlanması ise ancak meclis kararlarıyla olmaktadır. Yine 5393 sayılı Kanunu'nun 68/f maddesinde iç borçlanma ile ilgili şu ifadeler yer almaktadır:

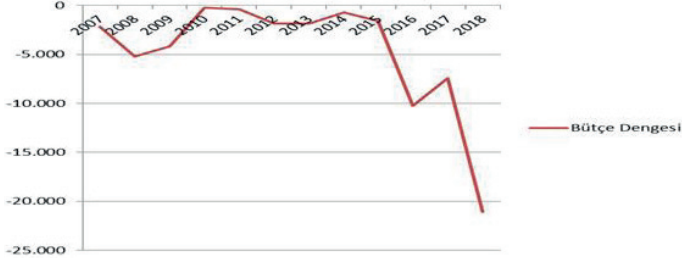
“Belediye ve bağlı kuruluşları ile bunların sermayesinin yüzde ellisinden fazlasına sahip oldukları şirketler, en son kesinleşmiş bütçe gelirlerinin, 213 sayılı Vergi Usul Kanununa göre belirlenecek yeniden değerlendirme oranıyla artırılan miktarının yılı içinde toplam yüzde onunu geçmeyen iç borçlanmayı belediye meclisinin kararı; yüzde onunu geçen iç borçlanma için ise meclis üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının onayı ile yapabilir”.

Kanun maddelerinden de anlaşılacağı üzere belediyeler borçlanma konusunda da sınırsız bir yetkiye sahip değildir. Belediyelerde iç borçlanmaya karar veren organ olarak belediye meclisi görevlendirilmiştir. Ancak uygulamada belediye meclis üyelerinin çoğunluğu ile belediye yönetimlerinin farklı siyasi partilerde olması borçlanmada sorun yaşanmasına sebep olmaktadır. Türkiye’de belediyelerin borç düzeyine bakıldığında borçlanmanın bütçe açığı ile denk seyrettiği söylenebilir. Belediyelerde bütçe açığı ve borçluluk durumu 2010 yılından günümüze kadar neredeyse her yıl artmıştır. Belediyelerin bütçe dengesine bakıldığında ise belediyelerin 2007 yılından beri sürekli açık vermekte olduğu ve 2014 yılından itibaren ise bu açığın ciddi boyutlara ulaştığı görülmektedir (Grafik 2). Belediyelerin borçluluk durumunda da benzer bir artış gerçekleşmiştir. 2010 ve 2018 yılları için belediyelerin borçları arasında yurt içi banka borçlarının toplam yükümlükler içerisindeki payının %13,5’den %27’ye çıkması belediye borçlarının ne denli finansallaşmış olduğunu ortaya koymaktadır (Eroğlu ve Gülçin 2019).

Belediyelerin normal gelirleri dışında yer alan bir diğer gelir kaynağı da alınan bağışlar ve yardımlardır. 5393 sayılı Kanunu'nun 15/i maddesinde belediyenin yetkileri ve imtiyazları arasında bağış almak da ifade edilmiştir. Belediye bütçe verilerine bakıldığında bu başlık altında merkezi yönetim bütçesine dâhil idarelerden alınan bağış ve yardımların önemli bir tutara sahip olmadığı görülmektedir. Ancak burada da belediyelerin merkezi idarelerle iyi ilişkilerde bulunmasının ya da aynı siyasi partide olmasının avantajlı olduğu söylenebilir (Güneş ve Erdal 2016).

Belediyelerin mali açıdan sahip olduğu yapısal kısıtlar birçok olumsuz etkiye yol açmaktadır. Bu olumsuz etkilerden biri belediyeler tarafından sunulan hizmetlerin kalitesi ve vatandaş memnuniyetindeki azalmalardır (Çetinkaya ve ark., 2016). Belediyelerin öncelikli görevi yerel paydaşlarının kamusal nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamaktır. Söz konusu hizmetlerin niteliğini ve niceliğini belirleyen temel etken ise belediyelerin sahip olduğu kaynakların yeterliliği ve bu kaynakların bölüşümünde belediyelerin hangi amaçla hareket ettiği. Kaynakların yetersiz olması yerel yöneticilerin çoğu zaman oy kaygısıyla hareket etmelerine yol açmaktadır. Oy kaygısı ile hareket eden yöneticiler kenti kalkındıracak uzun dönem yatırım harcamalarından ziyade, daha kısa vadede hissedilen ve oya dönüşebilecek politikaları önceliğe almaktadır. Diğer taraftan belediyelerin kaynak yönünden yetersiz oluşlarının yanı sıra mali açıdan merkezi yönetime bağlı olmaları da belediyeleri *“siyasi çıkarlara hizmet eden bir araca dönüştürmektedir”* (Ulusoy ve Tekdere 2019, s. 171). Bu durum belediyelerin idari ve hizmet etkinliği açısından da merkezi yönetime bağımlılığına yol açmaktadır.

Grafik 2: Belediyelerde Bütçe Dengesi

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü, Genel Bütçe İstatistikleri, Belediyeler Bütçe İstatistikleri, Erişim adresi: <https://muhasebat.hmb.gov.tr/mahallesi-idareler-butce-istatistikleri>.

3.2. Yeni Yasal Düzenlemelerle Öz Gelir Artırımı ve Yapısal Kısıtlar

Mevcut yasal durum içinde gelir miktarının artırılması hem yasal kısıtlardan kaynaklı mümkün görülmemekte hem de artış miktarı belediyeler için yeterli bir düzeyde olmamaktadır. Bu durumda gidilecek diğer bir yöntem yeni yasal düzenlemelerle gelirlerin artırımındır. Yeni bir vergi vatandaşlar açısından ilave bir vergi yükü anlamına gelmektedir. Ayrıca yeni bir vergiyle oluşacak bir vergi yükünün yerel seçimlerde vatandaşların seçim tercihlerini etkileyecek olmasından dolayı yeni bir vergi siyasetler tarafından istenilen bir politika değildir. Ancak belediyelerin yaşadığı finansman sorunu düşünüldüğünde ve artan harcamalarına karşılık yeni gelir kaynakları yaratma ihtiyacı da kaçınılmaz görülmektedir.

Literatürde en çok tartışılan konu servet üzerinden alınan vergilerin (Motorlu Taşıtlar Vergisi –MTV-, Veraset ve İntikal Vergisi gibi) belediyelere bırakılmasıdır (Şener, 1998, s. 20). Böylelikle yeni bir vergi yükü yaratılmayarak gelir kaynağı doğrudan belediyelere aktarılmaktadır. Motorlu taşıtlar vergisi birçok ülkede yerel yönetimlerin gelir kaynakları içerisinde yer almaktadır (İpek, 2018, s. 15). Motorlu taşıtlar vergisinin yerel yönetimlere bırakılması fayda ve maliyet yansımalarındaki etkinlik açısından önemlidir (Güner, 2005). Özellikle refah artışıyla birlikte belediye sınırları içinde motorlu taşıt sayısı artmakta ve vatandaşların otoparklara, yollara, kent içi ulaşım sistemlerinin yenilenmesine, alt-üst geçitlere, viyadüklere, köprülere vb. mal ve hizmetlere talebi de artmaktadır. Bu durum belediyelere yeni maliyetler yüklemektedir. Bunun yanı sıra motorlu taşıtların neden oldukları hava kirliliğinin boyutları da artmaktadır. Dolayısıyla belediyelere bu kadar maliyet yükleyen motorlu taşıt araçlarıyla ilgili vergilerin belediyelere bırakılması rasyonel bir durum ortaya koymaktadır (Ulusoy ve Akdemir 2013, s. 89). Diğer taraftan mevcut haliyle merkezi yönetim bütçesinde yeralan MTV'nin belediyenin durumuna göre %1,5 ile %4,5'i belediye aktarılmaktadır. Merkezi yönetim vergi gelirleri içindeki payı son yıllarda %2 olan bu verginin belediyelere bırakılması durumunda tüm belediye gelirlerinin yaklaşık %12 artması sonucunu doğuracaktır (Demirbaş ve Çetinkaya 2010). 2018 yılında MTV geliri 12,8 milyar TL iken belediyelerin gelir-gider açığının -21 milyar TL olduğu dikkate alındığında motorlu taşıtlar vergisinin belediye bütçesindeki etkisinin ne kadar fazla olacağı anlaşılabilir.

Bir diğer önerilen vergi türü ise "rant vergisidir". Türkiye için önerilen rant vergisiyle "bayındırlık hizmetleriyle ortaya çıkan değer artışlarından (şerefiye) çok imar faaliyetlerinden doğan değer artışlarını vergilendirmeye yönelik" uygulamalar anlaşılmaktadır (Kılıçaslan ve Yavan 2017, s. 49). Kent- sel rant emek sermaye kullanımından ziyade daha spekülasyon bir karakterde olmaktadır. Örneğin kent-

leşme süreciyle yeni alanların imara açılması ya da kentsel dönüşümle önceki yerleşim alanlarının yeniden değerlendirilmesi ekonomik açıdan önemli bir rant geliri oluşturmaktadır (İpek, 2018, s. 16). Dolayısıyla belediyeler açısından en azından katlandığı maliyetlerin karşılanması amacıyla vergi adaleti ve ödeme gücü dikkate alınarak rant vergisiyle yeni bir kaynak yaratılabilir (Sakal ve Demirhan 2015).

Belediye gelirleri içerisinde yer alması gerekliliği ileri sürülen bir diğer vergi türü Konaklama Vergisi'dir. Özellikle turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu illerde yaz dönemlerindeki nüfus kıış aylarına oranla 10 kata kadar artmaktadır. Turizm Bakanlığı'nın verilerine göre Türkiye'ye 2007-2017 yılları arasında gelen yabancı turist sayısı 301.970.657'dir. Aylara göre değerlendirildiğinde yabancı turist girişinin en çok Temmuz ve Ağustos aylarında olduğu görülmektedir (Çetinkaya ve ark., 2018). Bu durum özellikle yaz aylarında nüfus yoğunluğu artan turistik kentler açısından daha fazla altyapı ve üstyapı hizmetlerinin gerçekleştirilmesi ve daha fazla kaynak ihtiyacı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla turizm faaliyetlerinin yoğun geçtiği illerde özellikle yaz aylarında artan nüfusa birlikte yerel hizmet talebi de artmaktadır. Belediyelerin ise bu talep artışını karşılamak için yeterli bir bütçeye sahip olmadığı görülmektedir. Nitekim 6360 sayılı Kanunu'nda merkezi yönetim vergi gelirlerinin paylarının dağıtımında nüfus kriteri önemli bir göstergedir. Dağıtımda temel alınan ay ise Ocak ayıdır. Yani yaz döneminde de Ocak ayının nüfusu temel alınarak pay dağıtımı gerçekleştirilmektedir. Türkiye'de Konaklama Vergisi ile ilgili 2019 yılında önemli bir düzenleme yapılmıştır. 7193 Sayılı Kanunun 9. maddesine göre "otel, motel, tatil köyü, pansiyon, apart otel, misafirhane, kamping, dağ evi, yayla evi gibi konaklama tesislerinde verilen geceleme hizmeti ile bu hizmetle birlikte satılmak suretiyle konaklama tesisi bünyesinde sunulan diğer tüm hizmetler (yeme, içme, aktivite, eğlence hizmetleri ve havuz, spor, termal ve benzeri alanların kullanımı gibi) konaklama vergisine tabidir". Kanun'a göre "Konaklama Vergisi'nin oranı % 2'dir ve Cumhurbaşkan, bu oranı bir katına kadar artırmaya, yarısına kadar indirmeye, bu sınırlar içinde farklı oranlar tespit etmeye yetkilidir". Uygulamada konaklama vergisinin merkezi idare geliri olarak dâhil edildiği görülmektedir. Ancak bu verginin de çevre temizlik vergisinde olduğu gibi yaratılan dış-sallık ve maliyetlerden kaynaklı belediyelere bırakılması gerekmektedir.

3.3. Etkin Kaynak Kullanımı ile Gelir Artırımı

Belediyelerde kaynak yönetimi esasında gelirleri ve giderleri birlikte değerlendiren bir bütçe yönetimidir. Performans açısından hizmetlerin doğru bir şekilde tespiti, rekabetçi bir şekilde ve en uygun maliyetlerle kaliteli bir şekilde gerçekleştirilmesi ve yerine getirilen hizmetlerde vatandaş memnuniyetinin sağlanması önemlidir. Belediyelerin finansman sorunlarına yönelik çözüm arayışlarında daha çok gelir yönü ön planda tutulmaktadır. Ancak harcamaların etkin ve verimli gerçekleştirilmesiyle de dolaylı olarak belediyelerin gelirleri artırılabilir.

Etkin kaynak kullanımı kapsamlı bir konu olmakla birlikte özünde nitelikli bir işin en düşük kaynak kullanımı ile gerçekleştirilmesi düşüncesi yer almaktadır. Belediyeler açısından bu düşüncenin uygulamadaki karşılığı ise mal ve hizmet alımlarında iyi bir kamu ihale sisteminin kullanılmasıdır. Başka bir ifadeyle etkin kaynak kullanımında kamu alımları önemli bir role sahiptir. Kamu İhale Kurumu raporlarına göre belediyelerin kamu alımları içindeki payı özellikle son 10 yılda %20'lerden %40 düzeyine gelmiştir (Grafik 3). 2018 yılı için bu pay % 31,9'dur. Rakamsal olarak yaklaşık 64 milyar TL tutarında bir alım gerçekleşmiştir (Kamu İhale Kurumu, 2019). Belediyeler yerel piyasaların en büyük alıcısıdır ve yerel piyasalardaki en önemli aktördür. Belediyelerin mal ve hizmet alımlarında daha rekabetçi ve etkin olması dolaylı olarak belediyelerin gelirlerini artırabilir. Örneğin kamu alımlarında sağlanacak % 20-30 civarında bir tasarru-fun parasal karşılığı 13-18 milyar TL arasındadır. Bu tutar, 2018 yılı için belediyelerin gelir top-

lamı 110,9 milyar TL olduğu dikkate alındığında, toplam gelirin %10'undan fazladır. Ayrıca bu tutarla 2018 yılı için belediyelerin gelir ve giderleri arasındaki farkın (-21 milyar TL) önemli bir kısmı karşılanmaktadır. İhale sistemlerinde etkin kaynak kullanımı açısından önemle üzerinde durulması gereken konu idarenin belirlediği yaklaşık maliyetlerin doğru bir şekilde tespitidir. İhale sisteminde isteklilerin verdiği teklifler yaklaşık maliyete göre değerlendirilmektedir. İstekliler arasında en düşük teklifi veren ihaleyi de kazanmaktadır. Bu durumda idarenin yaklaşık maliyeti doğru bir şekilde tespit etmesi etkin kaynak kullanımı açısından oldukça önemlidir. Belediyelerin yaklaşık maliyeti olması gereken tutardan daha yüksek bir tutarda belirlemesi firmalar düşük teklif vermiş olsalar da işin yüksek fiyattan ihale edilmesi sonucunu doğurmaktadır (Çetinkaya ve Eroğlu, 2020). 2018 yılı kamu alımlarına bakıldığında açık, belli istekliler arasında ve pazarlık usullerinin tamamında (mal alımı, yapım işi, hizmet alımı) gerçekleştirilen ihalelerin sözleşme maliyeti yaklaşık olarak 174 milyar TL yaklaşık maliyet ise 210 milyar TL civarındadır. Aralarındaki fark yaklaşık maliyetlerde %20 dolayında fazla bir belirlemenin olduğunu ortaya koymaktadır. 2018 yılında belediyeler tarafından gerçekleştirilen kamu alımlarında yaklaşık maliyetlerde %20'lik bir sapma olmadığı varsayıldığında ise 12 milyar TL civarında bir tasarruftan bahsedilebilir. Bu tutar belediye bütçe gelirleri içerisinde birçok kalemden daha fazladır.

Grafik 3: Belediyelerde Sözleşmesi Yapılan İhale Tutarlarının Toplam Tutara Oranı

Kaynak: Yıllık kamu alımları raporlarından yazar tarafından hesaplanmıştır. Erişim adresi: www.kik.gov.tr.

İhale sisteminde yer alan bir başka konu ise istisnalardır. 2018 yılı kamu alımları içerisinde istisna kapsamında gerçekleştirilen ihalelerin oranı %12'dir (Kamu İhale Kurumu, 2018). İstisna kapsamında gerçekleştirilen kamu alımları içerisinde en büyük paya ise savunma konularına istisna tanıyan 3(b) maddesi (%44) ile kamu iktisadi teşebbüslerinin ve belediye iktisadi teşebbüslerinin gerçekleştirdiği kamu alımlarına istisna tanıyan 3(g) maddesi (%27) sahiptir. Bu durum kamu alımları için belli kişi ve şirketlerden ihalesiz alım yapmaya açık olacağına bir göstergesidir. KİT ve BİT'lere tanıyan istisnanın kanunda yer bulması ve limitin de yüksek tutulması, rekabet ve eşit muamele başta olmak üzere temel kamu ihale ilkelerinin zedelendiğini açıkça göstermektedir (Eroğlu, 2020, s. 1039).

Etkin kaynak kullanımı konusunun bir diğer yönü ise özellikle yapım işleri ilgili olarak doğru işin belirlenmemesi, işin kalitesiz gerçekleştirilmesi, işin yerinde denetiminin olmaması, işin daha sonra ilave işlerle tamamlanarak daha da büyümesi gibi sorunları da kapsamına alan iş disiplinsizliğidir. Kaynakların etkin ve verimli kullanılması konusunda son yıllarda uygulamaya giren stratejik plan çalışmaları da belediyeler açısından önemli çalışmalardır. Stratejik planlama çalışmalarının belediyelerde yerel halk ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla katılımcı anla-

yış içinde yapılması önceliklerin birlikte belirlenmesi ve kaynakların doğru yerlere ayrılması ile gelirlerin etkin kullanılması sonucu ortaya çıkacaktır. Yerel yönetimlerde demokrasi kültürünün geliştirilmesinde katılımcı model en önemli araç olarak görülmektedir. İlgili literatürde karar alma, planlama, bütçeleme ve izleme süreçlerinde çağdaş ve demokratik bir yerel yönetim için katılımcılık, mali saydamlık, hesap verilebilirlik, vatandaş memnuniyeti, hizmet kalitesi vb. ilkelere vazgeçilmez unsurlar olarak kabul edilmektedir (Blair, 2000; Hansen 2005).

Kaynakların etkin kullanılmasında önemli kabul edilen bir diğer araç ise denetimdir. Denetim, kamu kaynaklarını yönetmeye talip olan yerel yöneticilerin hem mevzuata uygun hareket etmelerini sağlar hem de kamuoyuna hesap verme sorumluluklarından dolayı keyfi davranmalarını ve bürokrasi çıkarlarını ön planda tutmalarını engeller. Belediyelerde, bütçe yönetimi performansının ortaya konulması, belediye yönetiminin başarısının değerlendirilmesi, belediye kaynaklarının nasıl kullanıldığının kamuoyunca bilinmesi açısından performans denetimine işlev kazandırılması gerekmektedir. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nda da belirtildiği üzere *"kamu idareleri, kamu hizmetlerinin istenilen düzeyde ve kalitede sunulabilmesi için bütçeleri ile program ve proje bazında kaynak tahsislerini; stratejik planlarına, yıllık amaç ve hedefleri ile performans göstergelerine dayandırmak zorundadırlar"*. Etkin kaynak kullanımında bütçe performans göstergeleri önemli bir veridir. 6085 sayılı Sayıştay Kanunu'nda performans denetimi ile hesap verme sorumluluğu çerçevesinde idarelerce belirlenen hedef ve göstergeler ile ilgili olarak faaliyet sonuçlarının ölçülmesinin amaçlandığı ifade edilmektedir. Böylelikle belediyeler tarafından belirlenen hedef ve göstergelere ulaşma seviyesi ortaya konulur.

4. Tartışma ve Sonuç

Belediye gelirlerinin analiz edilerek belediyelerin öz gelirlerinin yetersizliği üzerinden gelir artırımını ele alan bu çalışmada belediye öz gelirlerinin artırılmasında mevcut gelirlerin iyileştirilmesi, yeni gelir kaynakların yaratılması ve etkin kaynak kullanımı ile gelir artırımını şeklinde üç yönetime değinilmiştir. Mevcut gelir kaynaklarının artırılmasında en önemli kısıt yerelin vergilendirme yetkisinden yoksun olmasıdır. Başka bir ifade ile belediyelerin mali yönetim süreçlerinde yapısal bir takım kısıtlara sahip olmasıdır. Örneğin belediyeler borçlanma da dahi serbestliğe sahip değillerdir. Diğer taraftan 2462 sayılı Belediyeler Kanunu'na bakıldığında belediye gelirleri arasında birçok verginin ve harcın olduğu görülmektedir. Ancak tutar açısından bu gelir kaynaklarının nispi önemi düşüktür. Ayrıca maktu vergi ve harç tarifelerinin güncel olmadığı görülmektedir. Örneğin Çevre ve Temizlik Vergisi gibi belediyelerde doğrudan doğruya hizmet karşılığı alınan bir verginin belediye vergi gelirleri içerisindeki payı yalnızca %3,7'dir. Oysa belediyeler açısından sürdürülebilir bir çevrenin inşası ve çevreye duyarlı bir kent ortamı için gerekli ve doğrudan bu amaçla ilgili olan tek kaynak ise çevre temizlik vergisidir. Yeni gelir kaynaklarının yaratılmasında ise belediyelerin, vatandaşların vergi yüklerinin artmasından kaynaklı bir dirençle karşılaşması muhtemeldir. Ancak çalışmanın da önerileri arasında yer alan merkezi yönetim tarafından toplanan örneğin Motorlu Taşıtlar Vergisi, Konaklama vergisi gibi negatif dışsallığı daha çok yerelde hissedilen vergilerin yerele devredilmesiyle bu vergi direnci ortadan kaldırılabilir.

Belediyenin gelirlerine ilişkin yapılan değerlendirmelerden hareketle ortaya konulacak öneriler daha çok harcama yönünü ön plana çıkarmaktadır. Belediye gelir ve giderlere bütüncül bir bakış açısıyla bakıldığında belediyelerin finansman sorunlarının çözümünde etkin bir bütçe yönetimine dikkat çekmek gerekmektedir. Bunun yanı sıra çağdaş bir yerel yönetim anlayışı için gerekli olan en önemli husus belediyelerin mali açıdan özerk olmaları ve karar alma süreçlerinin siyasal çıkarlardan ziyade katılımcı bir anlayışla yerelin öncelikli ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik

geçekleştirilmesidir. Bu kapsamda belediyelerin plan-bütçe ilişkisini etkin bir şekilde ortaya koymaları gerekmektedir. Bunun için stratejik planlar halkın öncelikli ihtiyaçlarına göre ve yerel paydaşların aktif katılımı ile hazırlanmalıdır. Belediye giderlerinde tasarruf, *göstermelik değil*, gerçekten de yerelin ihtiyaçlarının doğru tespit edildiği ve buna uygun programların geliştirildiği bir stratejik plan ile sağlanır. Bu nedenle en başta belediyelerin iyi bir stratejik plan hazırlamaları ve kendilerini bu plana göre disipline etmeleri gerekmektedir. Bunun için de planların takibi ve kontrolü konusunda belediyeler hem içi hem de diş paydaşlarıyla sorumluluk paylaşmalıdır.

Gelir artırımı için harcamalar verimlilik, etkinlik ve tutumluluk ilkeleri çerçevesinde hareket edilerek gerçekleştirilmelidir. Tüm bu süreçte ise kamu mali yönetimin en önemli ilkeleri olan saydamlık ve hesap verebilirlik anlayışı tesis edilmelidir. Ayrıca mal ve hizmet alımlarında her türlü kayırmacılığın önüne geçilmesi ve işin kamu ihale mevzuatına uygun ve liyakata göre verilmesi gerekmektedir. Bunun için Kamu İhale Kanunu'nun çıkarıldığı 2002 yılındaki ruhuna geri dönülmelidir. Kanunun gerekçesinde *ihalelerde saydamlılığın, rekabetin, eşit muamelenin, güvenirliliğin, gizliliğin, kamuoyu denetiminin, ihtiyaçların uygun şartlarla ve zamanında karşılanmasının ve kaynakların verimli kullanılmasının en geniş şekilde sağlanması... tahmini bedel baz alınarak indirim yapılmak suretiyle ihaleye çıkılması yerine, işlerin istekliler tarafından piyasa rayiçlerine uygun fiyatlara göre tespit ve teklif edilen gerçekçi bedeller üzerinden ihale edilmesi* ifadelerine yer verilmişti. Bu kapsamda kamu ihale sisteminde kanun kapsamı dışına çıkılan istisna ve doğrudan temin uygulamaları kısıtlanmalı, kural getirilmeli ve idarecilerin yükleniciyi dilediği gibi seçebilme serbestliği ortadan kaldırılmalıdır.

Sonuç olarak nüfus artışına, kentleşmeye ve toplumsal gelişmeye bağlı olarak Türkiye'de belediyeler artan harcamalarına karşılık gelir artırımına ihtiyaç duymaktadır. Bu açıdan gelir yönüyle mevcut gelirlerinin iyileştirilmesi ya da yeni gelir kaynaklarının yaratılması harcama yönüyle ise etkin kaynak kullanımının ve tasarrufun sağlanması gerekmektedir. Finansman sorununa gelir yönüyle çözüm geliştirmek mevcut durumda yapısal kısıtlardan dolayı mümkün görülmemekle birlikte bu yöntemle sürdürülebilir bir çözüm ortaya konulamamaktadır. Nitekim her harcama artışına karşılık bir gelir artırımı optimal vergi düzeyinden dolayı söz konusu olmaz. Bu nedenle gelir ve giderin bir bütün olarak ele alındığı etkin bir bütçe yönetimi anlayışı ve harcama yönlü bir bakış açısı belediye yöneticileri tarafından benimsenmeli ve bu anlayışa uygun olarak hareket edilmelidir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Acar, F. ve Aydın, F. (2013). *Tüm Yönleri ile Belediye Gelileri Vergiler, Harçlar Ücretler, Katılım Payları*, Türkiye Belediyeler Birliği, Ankara.
- Akai N., & M. Sakata (2002). Fical Decentralization Contributes to Economic Growth: Evidence from State-Level Cross-Section Data for the United States. *Journal of Urban Economics*, (52), 93-108.
- Altuğ, F., ve Çetinkaya, Ö. (2010). Mahalli İdarelerde Harcama Yönetimi ve Kullanılan Tekniklerin Değerlendirilmesi. F. Altuğ, Ö. Çetinkaya ve S. İpek (Ed.), *Mahalli İdareler Maliyesi Üzerine Yazılar* içinde. Bursa: Ekin Kitabevi.

- Arıkoğa, Ü. (2016). Türkiye'de Belediyelerin Gelir Yapısı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(33), 276-297.
- Blair, H. (2000). Participation and Accountability at The Periphery: Democratic Local Governance in Six Countries. *World Development*, 28(1), 21-39. [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(99\)00109-6](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(99)00109-6)
- Bos, F. (2013). Economic Theory and Four Centuries of Fiscal Decentralisation in the Netherlands. *OECD Journal on Budgeting*, Vol. 2, 9-60. <https://doi.org/10.1787/16812336>
- Bröthaler, J., & Getzner, M. (2011). Fiscal autonomy and total government expenditure: an Austrian case-study. *International Advances in Economic Research*, 17(2), 134-156. DOI 10.1007/s11294-011-9301-8
- Çetinkaya, Ö., ve Demirbaş, T. (2010). Belediye gelirlerinin analizi ve mali özerklik açısından değerlendirilmesi. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, (53), 1-18.
- Çetinkaya, Ö., Korlu, R. K., ve Eroğlu, E. (2016). Belediye hizmetlerinin kalitesi ve vatandaşların algı düzeyi: Bursa Büyükşehir Belediyesi örneği. *Süleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, 21(4), 1251-1273.
- Çetinkaya Ö., Eroğlu E., ve Bolaç U. (2018). *Turizmin Belediyelerde Ortaya Çıkardığı Finansman Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Meccek, M. Parlak, B., & Atasoy, E (Ed.), *Kent Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar ve Etkin Belediyecilik Uygulamaları* içinde (s. 1405-1425). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çiçek, G. (2009). *4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun yapım işleri ihaleleri uygulamalarında karşılaşılan ihale uyumsuzlukları ve çözüm önerileri*. (Yüksek Lisans Tezi) Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Danuletiu, D. C. (2010). Fiscal decentralization and issues of municipal bonds: the case of Romania. *Polish Journal of Management Studies*, 1, 72-80. <http://yadda.icm.edu.pl/baztech/element/bwmeta1.element.baztech-article-BPC8-0006-0024>
- Demirbaş, T. ve Çetinkaya, Ö. (2010). *Belediye Gelir Türü Olarak Motorlu Taşıtlar Vergisi Önerisinin Tartışılması*. F. Altuğ, Ö. Çetinkaya ve S. İpek (Ed.), *Mahalli İdareler Maliyesi Üzerine Yazılar* içinde (s. 117-130). Bursa: Ekin Kitabevi.
- Demircan, E. S. (2007). Yeni ekonomik düzende küreselleşme yerelleşme bağlamında belediyelerde yeni mali yönetim anlayışı. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (30), 99-128.
- Devlet Planlama Teşkilatı (1963). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Birinci-Be%C5%9F-Y%C4%B11%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1963-1967%E2%80%8B.pdf>
- Doğan, M., ve Baş, A., İ. (2013). Bir finansman kaynağı olarak belediyelerde borçlanma. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 34(1), 293-315.
- Egeli, H., ve Diril, F. (2012). Türkiye'de yerel yönetimlerde mali özerklik ve vergilendirme yetkisi. *Sayıştay Dergisi*, 84, 26-44.
- Eroğlu, E., ve Tunç, G. (2018). Devletin Yeniden Ölçeklenmesi ve Finansallaşma: Yerel Yönetimlerin Mali Etkinliklerinin Değerlendirilmesi. *Emek Araştırma Dergisi (GEAD)*, 9(14), 23-50.
- Eroğlu, E. (2020). Belediye İktisadi Teşebbüslerinin Yerel Kamu Alımları İçerisindeki Payları ve Etkinliği: Bursa Büyükşehir Belediyesi Örneği, *Business and Economics Research Journal*, 11(4), 1035-1048.
- Ersoy, M. (1999). Tarihsel perspektif içinde Türkiye'de Merkezi Yönetim Yerel Yönetim İlişkisi, *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 9(1), 45-66.
- Finzgar, M., & Oplotnik, Ž, J. (2013). Comparison of Fiscal Decentralization Systems in EU 2 According to Selected Criteria. *Journal of Local Self-Government*, 11(3), 651-672. https://www.researchgate.net/profile/Zan_Oplotnik/publication/263544639_Comparison_of_Fiscal_Decentralization_Systems_in_EU-27_According_to_Selected_Criteria/links/54a21acf0cf256bf8baf7d03/Comparison-of-Fiscal-Decentralization-Systems-in-EU-27-According-to-Selected-Criteria.pdf
- Gerçek, A. (2010). Belediye Vergilerinin Türleri ve Analizi. F. Altuğ ve Ö. Çetinkaya (Ed.), *Mahalli İdareler Maliyesi Üzerine Yazılar* içinde, (s. 7-30). Bursa: Ekin Kitabevi.
- Güneş V., & Eroğlu E. (2016, Şubat). *The Role of The Politics in Fiscal Relations Between Administrations: An Analysis on The Budget of Municipalities in Turkey*, IX. European Conference on Social and Behavioral Sciences, Paris, FRANSA.
- Güner, Ayşe (2005), Yerel Bir Gelir Olarak Motorlu Taşıtlar Vergilemesi. *Legal Mali Hukuk Dergisi*, 1(11), 2965-2972.

- Hansen, S. W. (2015). The Democratic Costs of Size: How Increasing Size Affects Citizen Satisfaction with Local Government, *Political Studies*, 63(2), 373-389. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.12096>
- Hacıköylü, C., ve Heper, F. (2010). Emlak Vergisinde Matrah Tespitine İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Maliye Dergisi*, (158), 1-14.
- İpek, E. Ş. (2018). Türkiye’de belediye gelirlerinin değerlendirilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 1-19.
- Kamu İhale Kurumu (2019). Kamu Alımları İzleme Raporu. Ankara. Erişim Adresi: https://dosyalar.kik.gov.tr/genel/Raporlar/kamu_ihale_kurumu_2019_12_aylik_kamu_alimlari_istatistikleri.pdf.
- Keleş, R. (2016). *Yerinden Yönetim ve Siyaset* (10. bs). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kılıçaslan, H., ve Yavan, S. (2017). Rant Vergisi: Avusturya ve İsviçre Örnekleri ve Türkiye’ye İlişkin Bir Değerlendirme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 18(1), ss. 47-60.
- Korlu, R. K., ve Çetinkaya, Ö. (2015). Türkiye’deki belediyelerin mali özerkliğinin öz gelirler bağlamında analizi ve değerlendirilmesi. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 95-111.
- Mehmet, D. A. Ğ., ve Kılınc, F. (2017). 6360 Sayılı Kanun Sonrası Büyükşehir Belediyeleri Açısından Mali Özerkliğin Değerlendirilmesi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 426-443
- Oates, W. (1999). An essay on fiscal federalism. *Journal of Economic Literature*. 47, 1120-1149. <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jel.37.3.1120>
- Önal, A. (2008). Türkiye’de Belediyelerin Borçlanma Süreci: 1960-2006. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (39), 187-206.
- Pratchett, L. (2004). Local autonomy, local democracy and the ‘new localism’. *Political Studies*, 52(2), 358-375. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2004.00484.x>
- Sakal, M. ve H. Demirhan (2015). Yerel Yönetimlerin Gelir Toplama Zorunluluğu, Finans Sorunları ve Yeni Kaynak Arayışları. M. Mecek, M. Doğan ve B. Parlak (Ed.), *İdari ve Mali Açından Türkiye’de Yerel Yönetimler içinde* (s. 405-416). Antalya: Bekad Yayınları.
- Solak, A. (2014). Yapım İhalelerinde Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 16(2), 13-21.
- Şener, M. (1998). Türkiye’de Belediyelerin Finansman Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(5), ss. 7-24.
- Toprak, Z. (2006). *Yerel yönetimler* (6. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Tekeli, İ. (2006). *Katılımcı Demokrasi ve Sivil Toplum Kuruluşları* (2. bs). Sosyal Demokrasi Derneği Yayınları–1, Ankara: Genç Offset.
- Ulusoy, A., ve Akdemir, T. (2009). Yerel yönetimler ve mali özerklik: Türkiye ve OECD ülkelerinin karşılaştırmalı analizi. *Bahkesir University Journal of Social Sciences Institute*, 12(21), 259-287.
- Ulusoy, A., ve Akdemir, T. (2013). Yerel Yönetimlerin Finansman Sorunların Çözümünde Motorlu Taşıtlar Vergisi Önerisi. *Sosyo Ekonomi*,1, 87-116.
- Ulusoy, A., ve Tekdere, M. (2019). Türkiye’deki Belediyelerin Mali Sorunları ve Muhtemel Etkiler. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 167-182.
- 5393 Sayılı Belediye Kanunu. Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5393.pdf>.
- 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5216.pdf>.
- 6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6360.pdf>.
- 2462 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu Erişim Adresi: <https://mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2464.pdf>

